

etu ». Item in Enchirid. cap. 52. « Quemadmodum, inquit, in illo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum, et quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera justificatio ». Ubi S. Augustinus Apostolum secutus, justificationis nomen tribuere maluit internæ renovationi quam remissioni peccatorum.

Item lib. I. de peccator. meritis et remiss. cap. 13. « Quid est, inquit, quod abundantiam gratiæ et justitiæ accipiunt, nisi quod non ei tantum peccato, in quo omnes peccaverunt, sed eis etiam, quæ addiderunt, gratia remissionis datur, eisque hominibus tanta justitia donatur, ut cum Adam consenserit ad peccatum suadenti, non cedant isti etiam cogenti ». An non apertissime hoc loco S. Augustinus præter remissionem peccatorum, ponit in homine justitiam, per quam divina præcepta, diabolo etiam tentante, ac pene ad prævaricandum cogente, custodiat ?

Item serm. 16. de verbis Apostoli : « Justificati sumus, inquit, sed ipsa justitia cum proficimus crescit ». At remissio peccatorum non proprie dicitur crescere, sed virtus fidei, spei et charitatis, ipsa est justitia, quæ cum proficimus crescit, et eodem loco fusius idem Doctor exponit.

Denique in libro de spiritu et litera cap. 17 : « Ibi lex, inquit, extrinsecus posita est, qua injusti terrerentur, hic intrinsecus data est, qua justificarentur ». Quo loco dicit, hominem justificari per legem scriptam in cordibus, quæ ut ipse ibidem explicat, nihil est aliud, nisi charitas Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Itaque de sententia S. Augustini nulla omnino relinquatur dubitatio.

Accedat ad hæc testimonia ratio naturalis. Nam justificatio sine dubio motus quidam est de peccato ad justitiam, et nomen accipit a termino, ad quem ducit, ut omnes alii similes motus, illuminatio, calefactio, et cæteri : non igitur potest intelligi vera justificatio, nisi aliqua præter remissionem peccati, justitia acquiratur. Quemadmodum nec vera erit illuminatio, nec vera calefactio, si tenebris fugatis, vel frigore depulso nulla, lux, nullusque calor in subjecto corpore subsequatur.

Deinde, justificatio non ideo solum nobis confertur a Deo, ut gehennæ penas evada-

mus, sed etiam ut præmia vitæ cœlestis acquiramus : id quod significavit Apostolus ad Rom. VI. cum ait : *Habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam*. Et cap. VIII : *Quos prædestinavit, hos vocavit; quos vocavit, hos justificavit; quos justificavit, hos et magnificavit*, ubi ponitur magnificatio effectus justificationis, sicut est ipsa justificatio vocatio nis, et vocatio prædestinationis effectus. Quo etiam pertinet illud II ad Timot. ult. *Reposita est mihi corona justitiæ* (1). At certe sola remissio peccatorum liberat a pœna, non tribuit gloriam. Quod ipsum quotidie in forensi judicio videmus. Qui enim a iudice absolvuntur, eripiuntur a morte, sed non consequuntur nova præmia propter hoc solum, quod judicentur non fuisse, aut non esse rei.

Denique justificatio ex inimicis facit amicos, filios, dilectos, cives Sanctorum, domesticos Dei, hæredes regni, ut Scripturæ passim loquuntur : non igitur sola remissione peccatorum constat, sed et infusione virtutum, ob quas homo dignus tam insignibus appellationibus habeatur. Non enim dignus est amore aliquis ob hoc solum, quod ei debita condonata sunt, cum ea dissolvere non posset. Neque continuo efficitur filius, aut civis, aut domesticus, aut hæres, qui pœnam, cui juste adjudicatus erat, iudicii clementia non subibit.

Argumenta quæ pro sententia sua Calvinus excogitavit, in extrema disputatione cum argumentis aliorum hæreticorum commo- dius diluuntur.

CAPUT VII.

Justificationem non consistere in imputatione justitiæ Christi.

Quartus et quintus error, et qui plures assertores habent, in imputatione justitiæ Christi justificationem constituunt, quasi videlicet nos justi simus coram Deo, quoniam tegit nos Christus justitia sua, et eo modo tectos Deus nos videns, pro justis se habere prononciat.

Omittam autem ineptias, nugasque Kemnitii, qui nesciens quid loquatur, nequè de quibus affirmet, dicit, vocabulum imputa-

tionis esse relativum, et fundamentum quidem hujus relationis esse Christi justitiam; terminum autem, hominem credentem; alium terminum justitiam, seu beatitudinem; relationem ipsam, Dei misericordiam. Quia videlicet misericordia Dei imputat homini credenti justitiam Christi, ad justitiam et beatitudinem. Ita tribus verbis totam Aristotelis doctrinam de relationibus subtilissima hac disputatione Kemnitius noster evertit. Et quid mirum, si temeritas horum hominum tot monstra pariat in doctrina supernaturali, cum in rebus philosophicis, et ab ipsis Ethnicis tam luculenter expositis, ita delirent? Certe si misericordia Dei relatio est, quia justitiam Christi eridentibus imputat; Philemon quoque relatio erit, quoniam illi scribit Apostolus, ut sibi imputet debitum Onesimi. Sed nolo, ut dixi, cum Kemnitio ineptire.

Primum igitur satis refutatur error adversariorum, quod nullum in Scripturis, aut patribus, testimonium habeat. Hactenus enim nullum omnino locum invenire poterunt, ubi legeretur, Christi justitiam nobis imputari ad justitiam; vel nos justos esse per Christi justitiam nobis imputatam. Legimus quidem, beatum esse, cui non imputantur peccata; et fidem reputari ad justitiam, et Christum factum esse nobis a Deo sapientiam, justitiam et redemptionem. Sed sicut non legimus, nobis imputari redemptionem Christi, aut sapientiam, quasi non redemptores haberi debeamus humani generis, vel ipsum Dei verbum etsapientiam, ita non legimus, nobis Christi justitiam imputari.

« At, inquit Kemnitius, Concilium Tridentinum non abhorret ab hoc modo loquendi. Cum enim in sexta sessione, canon. 11. negat, nos justificari sola imputatione justitiæ Christi, concedit, non justificari imputatione justitiæ Christi, sed non sola ».

Respondeo : Concilium Tridentinum in illo canone damnare voluit errorem illorum, qui dicunt, sola imputatione justitiæ Christi hominem justificari, quales sunt Lutherani; sed non propterea approbavit idem Concilium errorem aliorum, qui dicunt, hominem justificari partim renovatione interna, partim imputatione justitiæ Christi. Nam ex sententia ejusdem Concilii, non justificari hominem formaliter per justitiam Christi

ullo modo, habetur expresse in can. 10.

Secundo, refutatur idem error ex eo, quod nulla necessitas ejusmodi imputationis adferri potest. Nam si necessaria esset imputatio ista, ideo potissimum necessaria esset, quod homo post remissionem peccati adhuc sit vere peccator, peccato videlicet tecto, non deleto. At ista necessitatis causa locum non habet, nisi quis Scripturarum evidentissimis testimoniis repugnare velit. Scriptura siquidem utitur omni genere vocabulorum, quæ excogitari poterant ad veram peccati remissionem significandam, ut si quis de industria quærat vocabula, quibus perspicue declaret, peccatum aliquod vere tolli et aboleri; non possit aliquod reperire, quod ipsa Scriptura divina ante non occupaverit.

Dicit enim peccata tolli, I. Paralipomenon XXI. *Obsecro, domine, aufer iniquitatem servi tui*. Dicit deleri, Isaïæ XLIV. *Delevi, ut nubem, iniquitates tuas, et quasi nebulam, peccata tua*. Ubi similitudo nobis, et nebulae indicat, ne vestigium quidem veræ culpæ remanere. Dicit mundari, Ezechielis xxxvi. *Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*. Dicit ablui, Psalm. I. *Asperges me Domine, hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor*. Ubi etiam obiter comparatio illa notanda est, *super nivem dealbabor*. Quomodo enim super nivem dealbatur, a quo nihil omnino nigredinis, et sordium aufertur? Dicit purgari, Proverbior. xv. *Per misericordiam et fidem, purgantur peccata*. Dicit removeri a nobis, et longissime projici, Psalm. CII. *Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras*. Et Micheæ VII. *Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra*. Dicit denique peccatum fuisse, et non esse, Psalm. x. *Quæretur peccatum illius, et non inveniuntur*, Cantic. IV. *Tota pulchra es, et macula non est in te* (1).

Nec solum in Testamento veteri, sed etiam in novo, phrases ejusmodi frequentantur. Joan. I. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi*. Actorum. III. *Convertimini, ut detean- tur peccata vestra*. I Joan. I. *Sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato*. Actorum XXII. *Ablue peccata tua, invocato nomine ipsius*. Hebræor. I. *Peccatorum purgationem faciens*.

(1) I Paral. XI, 8; Is. XLIV, 22; Ezech. XXXVI, 25; Psal. I, 9; Prov. XV, 28; Ps. CII, 12; Mich. VII, 19; Psal. X, 15; Cant. IV, 7.

(1) Rom. VI, 22; ibid. VIII, 30; II Tim. IV, 8,

Hebr. IX. *Christus semel oblati est ad multorum exhaurienda peccata.* I ad Corinth. VI. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis.* Et ad Ephes. V. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Et ibidem: *Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam* (1).

Multa possent huc adduci alia gravissima argumenta, sed jam allata sunt in libro de Baptismo, cap. 13. Unum hoc loco non videtur omittendum, quod nullam omnino responsum videtur admittere; videlicet argumentum petiti ex antithesi Adami ad Christum. Nam (ut Apostolus ait ad Rom. V). *Sicut per inobedientiam Adami peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam Christi, justi constituntur multi.* Et ut in eodem loco idem Apostolus ait: *Major est Christi gratia, quam Adami peccatum* (1).

Inobedientia vero Adami non imputative, sed vere peccatum in nobis impressit; igitur obedientia Christi non imputative, sed vere peccata nostra sustulit, atque delevit. Tertio, refutatur idem error ex remotione alterius causæ, quam adversarii pro imputatione justitiæ Christi prætexere solent. Dicunt enim imputationem hanc propterea necessariam esse, non solum quod vere peccatum in nobis perpetuo hæreat, sed etiam quod justitia nostra inhærens, non tam sit perfecta, ut simpliciter, et absolute justificet. At causam istam facile refutabimus, si Scripturis sanctis adversarii fidem habere voluerint. Nam justitia inhærens, sive renovatio interior in fide, spe et charitate, potissimum sita esse cognoscitur. Id enim affirmat Apostolus I ad Corinth. XIII. cum ait: *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc* (3). Idem docet S. Augustinus in Enchir. cap. 3. et præfat. in Psal. XXXI. et alibi; neque adversarii hoc negant. Quare si probaverimus fidem, spem et charitatem in hac vita posse esse perfectam, probatum quoque erit, non esse necessariam imputationem justitiæ Christi.

Ac fidem quidem in hac vita tenuem, ac languidam semper esse, docet Philippus in Exam. ordinand. et ideo non posse nos fidei justificari, ut fides est opus, aut virtus, sed solum ut organum, est apprehendens Christi

justitiam. At si fides in hac vita non potest esse perfecta, numquam omnino poterit esse perfecta. Nam in alia vita non perficietur, sed evacuabitur. Quis autem credat tam insignem virtutem nunquam futuram esse perfectam?

Deinde S. Petrus in epist. I. cap. I. aperte docet, fidem perfectam esse posse, cum ait: *Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior auro, quod per ignem probatur, invenitur in laudem et gloriam, in revelatione Domini nostri* (4). Sicut enim aurum perfectum est, quod ignem sustinet, ita plane fides perfecta est quæ in camino tentationis probata, pretiosior auro invenitur.

Præterea qui credit ex toto corde, certam perfectam habet fidem: talem autem habuisse Eunuchum illum, quem Philippus baptizavit, testatur S. Lucas Actor. VIII. Adhæc fidem Abrahami omnino fuisse perfectam, docet Apostolus ad Rom. IV. cum ait: *Contra spem in spem credidit, non infirmatus est fide, non hæsitavit diffidentia plenissime sciens, etc.* (5). ubi ponitur illud *πληροφορηθείς*, quod summam plenitudinem, perfectionemque designat. Idem quoque Apostolus ad Hebr. XI. non languidam fidem, sed robustissimam commendat, cum ait: *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones etc.* Et S. Joannes in epist. I. cap. V. non de languida fide, sed de perfecta dicit: *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* Et Apostolus Petrus in epistol. I. cap. V. *Cui resistite fortes in fide.* Et Apostolus Paulus ad Ephes. VI. *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere* (6). Certe enim fides, quæ mundum vincere, diabolo resistere, et omnia ejus tela retundere potest, non imbecilla, nec languida, sed fortis et robusta esse debet.

Denique ad Hebr. cap. X. negari non potest, quin Apostolus perfectam fidem agnoscat, ubi dicit: *Accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei* (7), est enim hic vox illa (*πληροφορία*) quæ adversariorum etiam consensu plenissimam, ac perfectissimam persuasionem significat.

Jam vero de spe testimonium Apostoli ad Hebræos VI. satis esse poterit. Ibi enim spem

nostram esse debere affirmat, tamquam anchoram animæ tutam ac firmam.

Denique de charitate, in qua præcipue justitia nostra consistit, et de qua scribit Augustinus libro de natura et gratia cap. 42. « Ipsa charitas est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia ». Et cap. 70. « Perfecta charitas, perfecta justitia est ». Testimonia autem divina ubique occurrunt. Nam Dominus Joan. XV. ait: *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (1). Constat autem plurimos homines, id est, omnes Martyres hanc perfectionem charitatis attingisse. Item I Joan. II. *Qui servat* (inquit Joannes) *verbum ejus, in hoc vere charitas Dei perfecta est.* Servari autem posse verbum ejus, docet idem Apostolus in eadem epist. cap. V. cum ait: *Et mandata ejus gravia non sunt* (2).

Denique non desunt in Scripturis exempla Sanctorum, qui Deum toto corde dilexerint. Nam de Davide scribitur Ecclesiast. XLVII. *De omni corde suo laudavit Dominum, et dilexit eum, qui fecit illum.* Et in Deuteronomio promittitur hæc perfectio charitatis populo Dei, cum dicitur cap. XXX. *Circumcidet Dominus cor tuum, et cor seminis tui, ut diligas eum in toto corde, et in tota anima tua.* His accedit, quod Matth. V. Dominus dicit: *Estote perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est.* Et Apostolus agnoscit se, et alios quosdam esse perfectos, cum scribit I ad Corinth. II. *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et ad Philipp. III. *Quicumque ergo perfecti sumus etc.* (3). Constat autem perfectionem in charitate consistere, cum sit ipsa vinculum perfectionis, Colossens. III. Igitur fatendum est, charitatem etiam in hac vita posse esse perfectam. Quod si fidem, spem et charitatem, ac per hoc justitiam inhærentem, perfectam habere possumus, frustra laborant hæretici in asserenda imputatione justitiæ, quasi alioqui nullo modo simpliciter, et absolute justi esse possimus.

Quarto, refellitur idem error, quia fieri non potest, ut Christi justitia nobis imputetur, præsertim in eo sensu, qui probatur hæreticis. Nam si solum vellent, nobis imputari Christi merita, quia nobis donata sunt, et possumus ea Deo Patri offerre pro peccatis nostris; quoniam Christus suscepit super se onus satisfaciendi pro nobis, nos-

que Deo Patri reconciliandi; recta esset eorum sententia, quamvis modus loquendi in Scripturis et Patribus, aut nunquam, aut rarissime invenitur: sed ita imputari nobis Christi justitiam, ut per eam formaliter justi nominemur, et simus, id nos cum recta ratione pugnare contendimus. Nam tametsi aliquando denominatio fiat a forma extrinseca, quomodo res dicitur cognita per cognitionem, quæ est in mente, et paries dicitur visus, per visionem, quæ est in oculo, tamen cum in aliquo duæ sunt formæ contrariæ, una inhærens, altera extrinseca, sine dubio denominatio absoluta sumitur ab inhærente forma potius, quam ab extrinseca. Si quis enim æthiopem candida veste indueret, non recte diceret, hic æthiops est albus, sed contra recte diceret, hic æthiops est niger. Quoniam magis pertinet ad eum propria, et inhærens nigredo, quam ille ascititius candor externus. Sic igitur, si hominem vere impium et injustum, per inhærentem injustitiam, in duas per apprehensionem, et cogitationem justitiæ Christi, non recte pronuntiabis eum justum, sed impium et injustum justissime nominabis.

Quinto refellitur, quoniam si vere nobis imputaretur Christi justitia, ut per eam justi haberemur ac censeremur, perinde ac si proprie nostra esset intrinseca, formalisque justitia, profecto non minus justi haberi, censerique deberemus quam ipse Christus: proinde deberemus dici, atque haberi Redemptores et Salvatores mundi, atque alia id genus vocabula et attributa recipere, quod est absurdissimum.

Sexto, Christus id nobis restituit, quod perdideramus in Adam, ut scribit S. Irenæus lib. III. cap. 20. « Quando, inquit, incarnatus, et homo factus Christus longam hominum expositionem in se ipso recapitulavit, in compendio nobis salutem præstans, ut quod perdideramus in Adam, id est, secundum imaginem, et similitudinem esse Dei, hoc in Christo Jesu reciperemus ».

Et S. Augustinus lib. VI. de Genes. cap. 24: « Recipimus, inquit, justitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo ». Et cap. 26. « Renovamini, inquit, spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis. Ecce quod amisit Adam per peccatum.

(1) Joan. I, 29; Act. III, 19; I Joan. I, 7; Act. XXII, 16; Heb. I, 3; ibid. IX, 28; I Corin. VI, 11; Eph. V, 27. — (2) Rom. V, 19. — (3) I Corin. XIII, 15. — (4) I Pet. I, 7. — (5) Rom. IV, 19. — (6) Heb. XI, 33; I Joan. V, 4; I Pet. V, 9; Eph. VI, 16. — (7) Heb. X, 22.

(1) Joan. XV, 13. — (2) I Joan. II, 5; ibid. V, 3. — (3) Ecc. XLVII, 10; Deut. XXX, 6; Mat. V, 48; I Cor. II, 6; Phil. III, 15.

In hoc ergo renovamur secundum id, quod amisit Adam, id est, secundum spiritum mentis nostræ ». Et cap. 27. « Hanc imaginem in Spiritu mentis impressam, amisit Adam per peccatum, quam recipimus per gratiam justitiæ ». Ubi notandum est, in II. lib. *Retract.* cap. 24. explicari hunc locum ab eodem Augustino, qui monet, imaginem non fuisse amissam omnino, sed tantum deformatam per peccatum, ut reformatione opus haberet. At in Adam non perdidimus justitiam imputatam, neque esse ad imaginem et similitudinem Dei, per imputationem, sed veram justitiam inhærentem, per quam vere similes eramus Deo; igitur per Christum veram justitiam, Deique similitudinem, non extrinsecam tantum imputatamque, recipimus.

Septimo, si per justitiam Christi, nobis imputatam, vere dici possumus justi et filii Dei; ergo poterit etiam Christus, per injustitiam nostram, sibi imputatam, dici vere peccator, et, quod horret animus cogitare, filius diaboli. Nam adversarii concedunt, ita Christo imputatum fuisse peccatum, ut nobis justitia imputatur. Imo Illyricus in *Confess. Antuerpiens.* cap. 6. et in *Apologia ejusdem* admittit, Christum verissime dici peccatorem per potentissimam patris imputationem, et voluntariam in se peccatorum receptionem. At ista ipsorum blasphema, et sacrilega impudentia toti Scripturæ repugnat. Christus enim in sacris litteris dicitur semel peccatum per tropum, quia hostia fuit pro peccato II ad Corinth. v. et item semel dicitur maledictum, ad Galat. III. quia maledictis et opprobriis, ac pœnis plurimis subiectus fuit. At nusquam dicitur peccator, impius, scelestus, diaboli filius, nisi forte ab inimicis et infidelibus; sed ubique sanctus, innocens, immaculatus, impollutus, justissimus prædicatur.

Quare si Christus, quia vere in se sanctus erat, quamvis ei nostra iniquitas imputaretur; non iniquus, sed justus nominatus est: certe eadem ratione, si nos vere immundi essemus, et impii etiam post justificationem; quamvis nobis Christi justitia imputaretur, non justi, sed iniqui dicendi essemus, at Scriptura vocat nos justos et sanctos, Deique filios, et hæredes post lavacrum regenerationis et renovationis. ut patet ex cap. VIII. ad Rom. cap. I. ad Ephes. cap. III. ad Co-

loss. et aliis plurimis locis, non igitur per imputationem justitiæ, sed per ipsam justitiam inhærentem in nobis, et manentem justificamur.

Octavo, Christus in Canticis Canticorum comparatur sponso, et Ecclesia, sive anima justificata, comparatur sponsæ. Dicitur autem sponsa illa pulcherrima pulchritudine sibi inhærente, non pulchritudine sponsi sibi imputata. Nam idcirco tribuitur sponsæ pulchritudo propria mulierum, et sponso pulchritudo propria virorum, ut intelligamus aliam esse pulchritudinem Christi, aliam Ecclesiæ, vel animæ justificatæ. Adde quod esset absurdissimum, si sponsus cœlestis, et vere pulcherrimus, sponsam haberet turpissimam, et solum ornatam extrinsecus pretiosa aliqua veste viri.

Nono, per justificationem mundatur cor, ut præparetur ad visionem Dei. Nam ideo dicitur Matth. v. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Actor. xv. *Fide purificans corda eorum* (1). At oculos re ipsa immundus, quamvis mundissimus habeatur, non potest solem videre: igitur neque cor immundum, quamvis mundum reputetur, Deum unquam videbit. Vera igitur mundities, non imputativa confertur in justificatione, si ad visionem divinam præparare nos debet.

Decimo, Christus passus est, ut sanctificaret per suum sanguinem populum suum, dicit Apostolus ad Hebr. XIII. *Et tradidit semel ipsum pro Ecclesia, ut eam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ad Ephesios v. Et mundaret sibi populum acceptabilem, ad Titum II. Et ipse Dominus ait, Joannis XVII. Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut et ipsi sint sanctificati in veritate* (2). At si non vere, sed imputative tantum populum suum Christus sanctificavit, frustra passus et mortuus est; et non potuit perficere, quod optabat. Velle enim sanctificare, et sanctificare in veritate, non significat solum velle liberare a pœna peccati, aut velle, ut babeamur pro sanctis, quamvis re vera non simus, sed velle id efficere, ut vere sancti, mundi et immaculati simus. Aliæ rationes multæ adferri possent, sed hæc visæ sunt nobis præcipuæ.

(1) Math. V, 8; Act. XV, 9. — (2) Heb. XIII, 12; Eph. V, 26; Tit. II, 14; Joan. XVII, 19.

CAPUT VIII.

Traditio veterum Patrum, ac potissimum Augustini, de justitia inhære. de.

Nunc adferemus testimonia veterum Patrum pro justitia inhærente. Sed duas ob causas erimus in hac parte breviores. Nam et protulimus non pauca testimonia, quæ huc etiam pertinent, in lib. I. de gratia et libero arbitrio, cap. 4. et adversarii concedunt, sanctos Patres justificationis gratiam ad internam renovationem et sanctificationem, non ad solam peccatorum remissionem retulisse. Nam Calvinus, qui solum Augustinum excipere solet, cum sanctos Patres rejicit, lib. III. *Institut.* cap. 11. §. 15. etiam Augustinum in hac quæst. repudiat: « Ac ne Augustini quidem, inquit, sententia recipienda est, qui gratiam ad sanctificationem refert, qua in vitæ novitatem per Spiritum regeneramur ».

Kennitius quoque in I. parte *Examini Concilii Tridentini*, admittit Patres ita loqui de justificatione, ut nos loquimur: « Non movemus, inquit, litem, quo modo justificationem accipiant Patres ». Et infra: « Non ignoro, inquit, aliter loqui Patres, sed de proprietate linguarum quæstio est ». Scilicet, Patres omnes imperiti, ac rudes proprietatis linguarum erant. Proferamus igitur pauca, de multis, testimonia veterum, ac potissimum S. Augustini.

S. Augustinus tom. I. lib. XII. *Confessionum*, cap. 15. « Quantum, inquit, distat inter lumen, quod illuminat et quod illuminatur: tantum distat inter justitiam justificantem, et justitiam quæ justificatione facta est ». Quo loco justitiam nostram distinguit a justitia Dei, et sine dubio creatam qualitatem facit, ut est lumen, sapientia, et similia.

Tomo II. in *epist.* 85. ad *Consentium*: « Quid est, inquit, aliud justitia, cum in nobis est, vel quælibet virtus, qua recte, sapienterque vivitur, quam interioris hominis pulchritudo ». Et hic apertissime ponit justitiam nostram in interna renovatione mentis, et decore virtutis.

Tomo III. lib. XV. de *Trinitate*, cap. 8. « Quæ natura, inquit, cum a suo conditore justificatur, a deformi forma formosam transfertur in formam ». Igitur non manet defor-

mis, ut adversarii volunt, homo justificatus, neque eget imputatione alienæ justitiæ, qua injustitia propria, et inhærens tegatur. In eodem tomo est liber de spiritu et littera, quem scriptum esse contra inimicos gratiæ Christi, qua justificamur, testatur ipse idem Augustinus lib. II. *Retractat.* cap. 37. in eo autem toto lib. gratia Dei dicitur charitas diffusa in cordibus, quæ facit, ut lex impleatur: charitas igitur, qua legem implemus, est justitia, qua justificamur.

Tomo IV. lib. I. ad *Simplicianum*, quæst. 2. « Quia, inquit, manet propositum Dei, ut justificet credentes, ideo invenit opera, quæ jam eligat ad regnum cœlorum ». Ubi justificatio vocatur id, unde opera bona procedunt. Et infra: « Nisi, inquit, vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari, et accipiat facultatem bene operandi ». Itaque per justitiam, qua justificamur, intelligitur fides et charitas, quæ est ipsa facultas bene operandi ».

Tomo V. lib. XIX. de *civitate Dei*, cap. 27. « Hic, inquit, in unoquoque justitia est, ut obedienti Deus homini, animus corpori, ratio autem vitis, etiam repugnantibus, imperet, vel subigendo, vel resistendo: atque ut ab ipso Deo petatur, et meritorum gratia, et venia delictorum, ac de acceptis bonis gratiarum actio persolvatur ». In hac definitione justitiæ nullum locum habet justitia Christi imputata, sed sola justitia nobis inhærens, per quam ratio vitia subigit, et Deo obedientiam præstat. Quia tamen hæc justitia inhærens Deo, indiget adjutore, ut opera justa exequi valeat, ideo ad justitiam nostram pertinere dicit Augustinus, ut a Deo petamus gratiam meritorum, et veniam delictorum, et pro beneficiis acceptis gratiam persolvamus.

Tomo VI. in lib. de *hæres.* cap. 88. explicans quæ sit gratia Dei, cujus inimici sunt Pelagiani, et per quam justificamur (ut ipse ait lib. II. *Retract.* cap. 37. et 42. et alibi) dicit esse eam, « qua eruimur de potestate tenebrarum, ut in Christum credamus, atque in regnum ipsius transferamur, et qua diffunditur charitas in cordibus nostris, ut fides per dilectionem operetur »; ubi manifeste gratiam justificationis constituit in remissione peccatorum, et in infusione virtutum, fidei præsertim, et charitatis.

Tomo VII. lib. I. de *peccatorum meritis et remissione*, cap. 10. « Legimus, inquit, ju-